
DIRECȚII PRIORITARE ÎN POLITICA COMERCIAL-VAMALĂ A ȚARISMULUI ÎN BASARABIA ÎN PRIMA TREIME A SEC. AL XIX-LEA

**Valentin Tomuleț
Alexandru Bordian**

Pentru a înțelege schimbările care au intervenit în politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia în perioada 1812-1830, la început să definim noțiunea de politică comercială. *Politica comercială*, în general, și *politică comercial-vamală*, în particular, este o noțiune multiaspectuală, care presupune implicarea celor mai diverși factori în sistemul economic și social al unei țări la o anumită etapă a evoluției ei. Analiza diverselor măsuri întreprinse de administrația imperială sau regională atât în guberniile interne ruse, cât și la periferiile naționale, în perioada de timp studiată, ne fac să constatăm că politica comercială sau comercial-vamală poate fi concepută în sens îngust și în sens larg.

Stricto sensu, politica comercială nu este altceva decât activitatea de stat sau guvernamentală ce are drept scop de a influența, prin diferite metode, căi și mijloace, dezvoltarea comerțului (atât interior, exterior, cât și de tranzit), iar prin intermediul lui – și asupra celorlalte ramuri ale economiei. Prin noțiunea de politică comercial-vamală subînțelegem un ansamblu de măsuri adoptate de instituțiile de stat în scopul reglementării importului și exportului de mărfuri, folosind în acest scop taxele vamale. Aceste măsuri au scopul de a apăra interesele burgheziei comercial-industriale și de a asigura acestei stări sociale poziții cât mai avantajoase în lupta pentru piața internă și externă. În sens restrâns politica comercială a țarismului în Basarabia poate fi concepută în baza analizei celor mai importante hotărâri, decizii și legi adoptate de instituțiile de stat imperiale în scopul soluționării diferitelor probleme ce vizează direct comerțul.

Lato sensu, sub noțiunea de politică comercială se subînțelege totalitatea măsurilor întreprinse de instituțiile de stat, care influențează direct sau indirect, intenționat sau neintenționat dezvoltarea comerțului, precum și atitudinea guvernului sau a anumitor instituții de stat față de comerț. Aspectul mai larg al politicii comerciale a țarismului

poate fi ușor urmărit în perioada 1812-1830, când Basarabia era separată de guberniile interne ruse prin cordonul sanitaro-vamal de la Nistru, iar de piețele tradiționale europene – prin cel de la Prut și Dunăre, ce puneau mari piedici în extinderea relațiilor comerciale nu numai cu guberniile interne, dar și cu țările europene. În asemenea condiții guvernul era nevoit să adopte diferite decizii și hotărâri suplimentare, paralele legislației comerciale oficiale, care aveau drept scop de a facilita sau de a limita exportul mărfurilor basarabene în guberniile interne ruse și statele europene (Tomuleț 2002, 47-48).

În stabilirea direcțiilor prioritare în politica comercial-vamală în Basarabia administrația imperială rusă era nevoită să țină cont de interesele economice și politice ale Imperiului Rus față de teritoriile nou-anexate. Politica comercială era generată, în fond, atât de interesele dvorenimii agricole, cât și de interesele cercurilor comercial-industriale în dezvoltare din Rusia, ce tindeau să-și extindă sferile de dominație economică și politică. Această politică, fiind determinată, chiar din start, de cercurile guvernante din Sankt Petersburg ca politică strategică în Basarabia, conținea, îndeosebi la început, elemente contradictorii și era promovată cu deosebită precauție, folosindu-se pe larg demagogia socială de tipul „grijă” față de popor, politică ce a cunoscut în evoluția sa câteva etape. În cercurile guvernante din Sankt Petersburg nu s-a format o unitate de păreri și acțiuni asupra problemei vizate, acestea erau dictate de interesele curente diverse ale diferitelor grupări, departamente și instituții de stat din Imperiu. O parte a demnitarilor de stat insistau pentru includerea cât mai grabnică a Basarabiei în sistemul economic și politic al Imperiului, inclusiv pentru lichidarea autonomiei ținutului, a particularităților în legislație, justiție și administrație. Cealaltă parte se orienta spre realizarea lentă, cât mai succesivă a acestui proces, cu păstrarea pentru o perioadă mai îndelungată a parti-

cularităților ținutului. Lupta în cadrul cercurilor guvernante pentru includerea Basarabiei în sistemul economic și politic al Imperiului Rus a continuat până la sfârșitul anului 1830 și s-a reflectat în mod direct asupra tuturor aspectelor politicii comercial-vamale.

În pofida acestui fapt, direcția de bază a politicii comerciale a țarismului era promovată consecvent și consecutiv. Ea urma să contribuie la valorificarea economică cât mai rapidă a ținutului, la crearea sprijinului țarismului atât din partea aristocrației și cercurilor comercial-industriale locale, cât și din partea stărilor privilegiate ale țărănimii (rezeșilor, coloniștilor, țăranilor de stat etc.), asigurându-le o piață relativ avantajoasă de desfacere a producției agricole, „pacificând”, pe cât era posibil, stările de jos. Pe această cale se intenționa de a mări veniturile statului, de a întări hotarele de sud-vest ale Imperiului, de a ridica prestigiul puterii țariste în interiorul țării și în statele vecine balcanice.

Ca rezultat, toate acestea și-au lăsat amprenta asupra politicii comerciale promovate de țarism în Basarabia. Legislația comercială corespundea politicii comerciale, iar ultima era dictată de scopurile politice ale Petersburgului la periferiile naționale, depindea într-o anumită măsură de situația geografică, demografică și specificul organizării comerțului în Basarabia.

Trebuie să constatăm că politica comercială a țarismului în Basarabia era determinată și de lupta dintre cele două curente de bază existente privind calea de dezvoltare a Rusiei în sec. al XIX-lea. Unul din aceste curente, care-l formau *fritrederienii*, reprezentat de N.N. Novoselțev – împuternicit în afaceri al împăratului rus în Polonia, membru al Consiliului de Stat al Regatului Polonez, era susținut în interiorul Rusiei de părtașii comerțului liber, celălalt – *protecționistii*, reprezentat de ministrul de finanțe D.A. Guriev, tindea să apere industria rusă de concurența străină (Прошин 1961, 109-110). La ordinea zilei stătea dilema: sau va fi susținută industria și astfel țara va avea posibilitatea să se dezvolte rapid pe cale capitalistă, asemănător țărilor avansate din Europa de Vest, sau Rusia urma să rămână o țară exclusiv agrară, parcurgând o cale proprie, specifică Europei de Est. La începutul sec. al XIX-lea părtașii fritrederienilor în Rusia erau reprezentații cei mai consecvenți ai moșierilor, care apărau exclusiv caracterul agrar al economiei ruse. Ei aveau nevoie de

comerțul liber pentru a-și realiza nestingherit peste hotare produsele agricole și pentru a cumpăra la prețuri reduse mărfuri industriale și obiecte de lux. Părtași ai protecționismului erau fabricanții, îndeosebi din centrele mari industriale, care considerau că abandonarea taxelor vamale majorate și protejarea exagerată a industriei ruse va fi în defavoarea acesteia. Această direcție în gândirea socială corespundea, la fel, tendințelor moșierilor-întreprinzători, interesați în extinderea pieței interne și în realizarea produselor agricole (Страхова 1984, 60-61; Страхова 1990, 45).

Aplicarea în Basarabia a tarifului vamal prohibitiv din 1822, după schimbările efectuate în comerț în primii zece ani după anexarea ținutului la Rusia, și măsurile liberale întreprinse în relațiile comerciale cu guberniile interne ruse, din 1816, impun țarismul să revadă direcțiile prioritare în politica comercial-vamală față de teritoriul nou-anexat.

Necesitatea revederii direcțiilor prioritare în politica comercial-vamală în Basarabia era dictată de faptul că dacă tariful vamal din 1822 obliga burghezia comercială să respecte legislația comercială rusă în comerțul exterior și privea Basarabia ca parte integrantă a Imperiului, păstrarea concomitentă a cordonului sanitaro-vamal de la Nistru separa regiunea de piața internă rusă și pune mari obstacole nu numai în extinderea relațiilor comerciale cu țările străine, dar și cu guberniile interne ruse.

Revederea direcției prioritare în comerțul cu Basarabia a fost condiționată de un șir de factori. După Congresul de la Viena țarismul, temându-se de izolarea diplomatică, tinde să lege toate țările participante la congres printr-un asemenea sistem de tratate și înțelegeri, care ar fi exclus încălcarea echilibrului de forțe în Europa. Căutarea aliaților, dorința de a păstra raportul de forțe stabilit în Europa și rolul său de prestigiu, teama de a se pomeni în izolare diplomatică au adus la aceea că țarismul devenise adept al politicii fritrederiene. Monarhii europeni au fost nevoiți să se adapteze la evenimentele postrevoluționare din Europa, recurgând la compromisul dintre regimurile vechi feudale și noile tendințe burgheze. Cursul fritrederian al Rusiei era chemat să consolideze baza economică a sistemului de la Viena (Страхова 1990, 52). În vederea atingerii acestui scop, țarismul este nevoit să treacă de la tariful vamal prohibitiv din 1810 la tarifele liberal-fitrederiene din 1816 și 1819 ce reflectau principiul comerțului liber stabilit la Congresul de la Viena.

Ca rezultat, tendința de a promova politica comerțului liber s-a reflectat în mod direct și asupra Basarabiei. După adoptarea tarifului vamal din 31 martie 1816¹, în Basarabia sunt adoptate noi acte legislative, care au fost generalizate în decizia Consiliului de Miniștri din 28 noiembrie 1816, scopul cărora era de a reorienta comerțul basarabean de la piețele tradiționale europene spre piața internă rusă și de a pregăti terenul pentru includerea Basarabiei în sistemul economic și politic al Imperiului Rus (Tomuleț 2002, 113).

Dar decizia de a respecta politica comerțului liber, luată la congresul de la Viena de către țările europene, n-a fost respectată. Rusia s-a dovedit a fi unica țară care a aderat la politica comerțului liber. De adoptarea tarifului vamal liberal din 1819 au beneficiat Prusia, Austria și Polonia. Noul tarif a trezit o reacție negativă din partea burgheziei ruse, care nu era în stare să țină piept concurenței libere din partea mărfurilor, dar și a negustorilor europeni. Tarifal era o încercare importantă și pentru tânăra industrie rusă, care în pofida tuturor eforturilor nu o va putea suporta, deoarece politica comercială nu corespundea intereselor țării (Киняпина 1968, 96). Aceasta s-a manifestat direct și asupra dezvoltării comerțului exterior, a cărui balanță, pentru prima oară, pe parcursul mai multor ani, devine negativă.

Ca rezultat, aplicarea în Basarabia a tarifelor vamale din 1816, 1819 și 1822 denotă cu lux de amănunte că politica comercială a țarismului, atât în centru, cât și la periferiile naționale, depindea de multipli factori, dintre care cel extern era dominant. Dacă în timpul adoptării tarifelor vamale din 1816 și 1819 interesele industriei ruse au fost aduse de împărat în jertfă planurilor „globale”, întru păstrarea hegemoniei țarismului în Europa de Vest, apoi după schimbarea situației politice în urma revoluțiilor din anii '20 din Spania, Portugalia, Neapole, Torino, răscoalei grecilor din 1821 și a mișcării lui Tudor Vladimirescu din Țările Române, lui Alexandru I îi devine clar că prin metodele vechi ale „absolutismului luminat” nu mai este posibil de a păstra hegemonia în Europa. Astfel, el schimbă brusc direcțiile și metodele sale în politica externă. În sfera economică împăratul se decide de obligațiunile de altădată pe care și le-a

asumat la Viena privind coordonarea măsurilor economice și, în dorința de a proteja industria națională, se întoarce din nou pe pozițiile protecționismului.

În această ordine de idei, aplicarea tarifului prohibitiv din 1822 din Basarabia, demiterea lui I. Capo d'Istria și D.A. Guriev, numirea în funcția de ministru de finanțe a lui E.F. Kankrin și alte măsuri de acest ordin demonstrează că toate acestea nu erau doar ecoul nemulțumirii negustorilor ruși ruinați de concurența străină, ci era o decizie de la fostele „idei cosmopolite” și o reîntoarcere la interesele proprii naționale, un fel de pregătire a cursului reacționar al lui Nicolai I.

Pentru a proteja pozițiile tinerei industriei ruse țarismul avea nevoie de noi piețe de desfacere, pe care nu era atât de ușor să le obțină în condițiile unei concurențe dure din partea mărfurilor industriale europene. Mărfurile europene, fiind mult mai variate și calitative, au reușit să cucerească și o bună parte a piețelor din estul și sud-estul Europei. Consilierul comercial Titov scria în decembrie 1832 referitor la studiul efectuat în anii 1828-1829 de unul din funcționarii Ministerului de Finanțe privind starea industriei manufacturiere și a comerțului în Moldova, Țara Românească și regiunea Basarabia: „Industria rusă nu mai găsește piață de desfacere în Principatele Române; mai mult chiar, orașul Iași, asemănător orașelor Brod și Cernăuți, a devenit unul din locurile principale de depozitare a mărfurilor de contrabandă, acestea fiind aduse în special din Leipzig și Viena; și nu numai Basarabia, dar și guberniile Podolia, Herson și, parțial, Volânia și Kiev erau inundate de diferite mărfuri străine, în detrimentul comerțului și industriei noastre” (О мануфактурной 1832, 112).

Ca rezultat, pomenindu-se în situația când economia rusă nu mai era în stare să reziste principiilor liberei concurențe, țarismul a fost nevoit să-și reorienteze politica vamală de la liberalism la protecționism². În consecință, la 27 februarie 1822 a fost adoptat noul tarif vamal, de data aceasta de ordin prohibitiv, care a intrat în vigoare la 12 martie același an³. Noul tarif urma să contribuie

¹ Noul tarif vamal este adoptat în Basarabia în noiembrie 1816 și se răspândește doar asupra unor mărfuri. Perceperea taxei vamale – „vama” se efectua, ca și în trecut, după obiceiul moldovenesc și constituia 3% ad valorem (AISR, F. 560, inv. 4, d. 235, f. 1).

² *Liberalism comercial* – semnifică importuri relativ libere sau restricții și/sau regim preferențial privind reducerea barierele existente pentru menținerea sau creșterea barierele pentru import. *Protecționism comercial* – prezintă folosirea deliberată, sau încurajarea restricțiilor la import pentru a permite producătorilor interni, relativ mai puțin eficienți să facă față concurenței producătorilor străini (Limbajul 2002, 73, 86).

³ AISR, F. 1152, inv. 1, vol. I, 1822, d. 18, f. 1.

la stabilizarea economiei ruse. În timpul editării tarifului vamal din 1822, Departamentul economiei de stat comunica că „guvernul, după cum se știe, în afară de scopul de a revedea taxele vamale în general ...urmărea scopul principal de a susține industria autohtonă prin impuneri vamale, îndeosebi a mărfurilor importate”⁴. Tariful prohibitiv a fost susținut de majoritatea contemporanilor, indiferent de concepțiile și viziunile lor economice. General-maiorul Diugamel (fritreder – conform viziunilor sale economice) sublinia că sistemul protecționist „a pus bazele unei industrii manufacturiere, iar ulterior a contribuit la dezvoltarea ei rapidă”⁵.

Putem constata că odată cu adoptarea tarifului prohibitiv din 1822 perioada liberalismului relativ în politica comercială a țarismului ia sfârșit. Cercurile guvernante din Sankt Petersburg s-au convins că economia Rusiei nu este în stare să respecte principiul „comerțului liber”, realizat parțial în anii precedenți. În politica comercial-vamală externă țarismul este nevoit să se întoarcă pe pozițiile protecționismului, pe care va fi nevoit să se mențină pe parcursul celui de-al doilea pătrar al secolului al XIX-lea.

Țarismul, având deja experiența Poloniei, în cazul adoptării tarifului vamal din 1819, când cordonul vamal între aceste două țări a fost suprimat și stabilită o uniune vamală ce a deschis accesul liber al mărfurilor poloneze pe piețele ruse și care a prejudiciat puternic comercializarea mărfurilor industriale ruse, acum răspândește acțiunea noului tarif vamal din 1822 și asupra Basarabiei. Ca rezultat, această măsură a provocat nemulțumirea atât a burgheziei comerciale basarabene, care s-a ciocnit de nenumărate restricții în desfășurarea comerțului extern, cât și a cercurilor guvernante locale, adepți ai integrării Basarabiei în sistemul economic și politic al Imperiului Rus. Astfel, motivând că tariful din 1822 interzicea importul unor mărfuri necesare populației, care din lipsă de întreprinderi manufacturiere nu puteau fi produse în Basarabia, rezidentul imperial I.N. Inzov propune ca, până la suprimarea cordonului sanitaro-vamal de la Nistru, în Basarabia să fie păstrat tariful vamal din 1819⁶. În noiembrie 1822 Consiliul de Miniștri discută propunerea lui I.N. Inzov, dar împăratul Alexandru I nu o acceptă și

dă dispoziția de a aplica în Basarabia tariful din 1822⁷.

Tarifului vamal din 1822 s-a răsfrânt negativ asupra comerțului Basarabiei. Fiind îngrădită din toate părțile de cordoane sanitaro-vamale, Basarabia s-a pomenit ruptă atât de la piețele europene, cât și de la piața internă rusă. Tariful vamal din 1822 stopa procesul de integrare a Basarabiei în sistemul pieței interne ruse, frâna dezvoltarea nu numai a comerțului, dar și a altor ramuri economice. Pe parcursul anilor 1823-1824 autoritățile locale îl informau pe guvernatorul general al Novorosiei și Basarabiei, contele M.S.Voronțov, despre situația creată în Basarabia⁸. Pentru ameliorarea situației, în acești ani au fost adoptate diferite decizii, instrucțiuni și directive⁹, dar acestea au fost puțin eficiente pentru redresarea stării din comerț.

În asemenea condiții, când Basarabia își păstra autonomia relativă și regiunea era separată de guberniile interne ruse prin cordonul sanitaro-vamal de la Nistru, iar comerțul, atât exterior, cât și cel cu guberniile interne ruse era reglementat de tariful prohibitiv din 1822, țarismul ia decizia de a adopta un regulament ce ar reglementa comerțul cu Basarabia.

Adoptarea unor regulamente speciale la periferiile naționale nu era ceva nou pentru administrația imperială. La 23 ianuarie 1824 este adoptat Regulamentul cu privire la importul mărfurilor și articolelor din Finlanda în Rusia (ПЦЗРП 1824, 22-26). Necesitatea adoptării acestui nou regulament a fost chemată de aceleași împrejurări ca și în Basarabia – aplicarea în imperiu a tarifului vamal din 1822, ce cauza mari prejudicii teritoriilor nou-anexate și separate de guberniile interne ruse prin cordoane sanitaro-vamale. Regulamentul din 23 ianuarie 1824 se referea, de fapt, doar la importul articolelor din Finlanda în Rusia și importul mărfurilor străine din Finlanda în Rusia și nu includea un compartiment special ce ar reglementa exportul mărfurilor din guberniile interne ruse în Finlanda. La baza importului mărfurilor finlandeze în Rusia au fost puse aceleași principii care, ceva mai târziu, au fost puse la baza importului mărfurilor basarabene în guberniile interne ruse, și includea buletinul mărfurilor finlandeze permise pentru

⁴ AISR, F. 452, inv.2, d. 200, f. 2.

⁵ AISR, F. 560, inv. 38, d. 189, f. 15 verso-16.

⁶ AISR, F. 560, inv. 4, d. 252, f. 1-1 verso.

⁷ AISR, F. 560, inv. 4, d. 252, f. 1 verso.

⁸ ANRM, F. 3, inv. 1, d. 444, f. 27-27 verso.

⁹ AISR, F. 560, inv. 4, d. 262, f. 1-3 verso.

import din Finlanda în Rusia, alcătuit din două părți: a) fără prezența certificatelor comerciale și fără plata taxei vamale și b) fără plata taxei vamale, dar cu prezența certificatelor comerciale puse la dispoziție de administrația locală orășenească finlandeză (ПСЗПИ 1824, 22-23).

Analiza Regulamentului cu privire la importul mărfurilor și articolelor din Finlanda în Rusia din 23 ianuarie 1824 ne permite să constatăm că principiile de bază ale acestui Regulament au fost incluse în Regulamentul cu privire la comerțul cu Basarabia din 17 februarie 1825, cu evidențierea acelor particularități ce existau în comerțul Basarabiei cu guberniile interne ruse.

După mai multe discuții la 24 aprilie 1824 Departamentul comerțului exterior al Ministerului de Finanțe finalizează proiectul Regulamentului cu privire la comerțul cu Basarabia¹⁰. Ministrul de finanțe E.F. Kankrin susținea că, luând în considerație faptul că unele mărfuri străine importate în Basarabia sunt destinate pentru consumul interior, iar altele pentru exportul de tranzit în Rusia, este necesar a alcătui un regulament „...atât pentru importul mărfurilor străine în Basarabia și, respectiv, prin teritoriul acesteia în Rusia, cât și pentru exportul mărfurilor basarabene în Rusia, iar al celor din Rusia în Basarabia”¹¹.

Pentru a discuta proiectul la ședința Consiliului de Miniștri, ministrul de finanțe l-a prezentat spre examinare ministrului de interne, care, la rândul său, l-a înaintat spre aprobare inițială contelui M.S. Voronțov¹². Făcând unele obiecții pe marginea proiectului și ținând cont de specificul și de particularitățile economice și politice ale ținutului, acesta și-a confirmat opinia sa de altădată privind necesitatea suprimării cordonului vamal de la Nistru și transferarea lui la Prut și Dunăre, susținând că după lichidarea lui „...nu va mai fi nevoie de un regulament deosebit în comerțul cu Basarabia și că acest ținut va ieși din situația dificilă”¹³.

După mai multe discuții în instituțiile de resort regionale și imperiale, la 17 februarie 1825, Regulamentul cu privire la comerțul cu Basarabia a fost discutat de Consiliul de Stat și confirmat de împărat¹⁴. Prin conținutul său Regulamentul din

17 februarie 1825 se aseamănă mai mult cu un tarif vamal și se referă la trei mari probleme: despre mărfurile străine, importate în Basarabia și prin Basarabia în Rusia; despre mărfurile produse în Basarabia și exportate în Rusia; despre mărfurile ruse importate în Basarabia¹⁵, care în ansamblu purtau un caracter nuanțat prohibitiv-protectivist.

Compartimentul întâi, reglementa importul mărfurilor străine în Basarabia și prin Basarabia în Rusia. Pentru importul mărfurilor străine prin Basarabia în Rusia se stabileau două vămi de clasa a doua, în Dubăsari și Movilău, care permiteau atât importul tuturor mărfurilor permise în baza tarifului vamal din 1822 și prezentate în buletin cu litera „A”, cât și al vinurilor moldovenești și valahe, dar care erau supuse taxei vamale. Mărfurile neindicate în buletin erau expediate în depozitele vamale¹⁶.

Mărfurile din Sublima Poartă erau importate în Basarabia prin vămile de la Sculeni sau Reni, iar din Imperiul Austriac și alte state – prin vama de la Noua Suliță¹⁷. Regulamentul prevedea și modalitatea de importare a mărfurilor. La trecerea prin oficiile vamale, proprietarul mărfurilor era obligat să declare punctul final de destinație al mărfurilor – Basarabia sau Rusia. În cazul când mărfurile erau destinate pentru Basarabia, ele erau supuse taxei vamale conform tarifului și Statutului Comercial, iar dacă proprietarul acestor mărfuri dorea să le importe în Rusia, el era obligat la vămile ruse de la Nistru să plătească a doua oară taxa vamală, primind în schimb un certificat, la prezentarea căruia guvernul regional era obligat să-i restituie taxa achitată la vămile basarabene¹⁸.

În cazul în care punctul de destinație al mărfurilor era Rusia, oficiile vamale Sculeni, Reni sau Noua Suliță, supunându-le controlului și taxei vamale, sigilându-le și, luând de la proprietar angajamentul de a le exporta peste Nistru în termenul stabilit, îi înmâna o etichetă, în care se arăta amănunțit numărul locurilor marfare și al sigiliilor puse, calitatea și cantitatea mărfurilor, când a sosit transportul de peste hotare și în ce termen urmează să treacă vămile de la Nistru¹⁹.

¹⁰ AISR, F. 1152, inv. 1, vol. I, 1824, d. 45, f. 2.

¹¹ AISR, F. 1152, inv. 1, vol. I, 1824, d. 45, f. 2 verso.

¹² AISR, F. 560, inv. 4, d. 402, f. 54 verso-55.

¹³ AISR, F. 560, inv. 4, d. 402, f. 55

¹⁴ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 21.

¹⁵ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 21, 26, 28 verso.

¹⁶ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 21 verso.

¹⁷ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 22.

¹⁸ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 22-22 verso.

¹⁹ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 23.

Dacă însă proprietarul mărfurilor nu dorea ca mărfurile destinate pentru importul în Rusia să fie supuse controlului vamal, vămile cântăreau fiecare marfă și o sigilau, luau de la proprietar angajamentul achitării, în baza Statutului Comercial, a sumei ce se forma din considerentul 5 ruble argint de la fiecare funt brut de loc comercial, în cazul în care mărfurile nu vor fi expediate în termenele stabilite. După aceasta vama, ca și în primul caz, înmâna proprietarului eticheta²⁰. Mărfurile sosite în vămile de la Nistru erau supuse unui control minuțios și, dacă totul era în ordine, erau permise pentru import în Rusia, conform tarifului și Statutului Comercial. În asemenea condiții, eticheta, în baza căreia au fost aduse mărfurile, era luată și transmisă Departamentului comerțului exterior, cu mențiunea stării mărfii sosite și sumei taxei vamale încasate. Proprietarului mărfii i se înmâna, în schimb, un certificat ce dovedea că marfa a fost exportată în Rusia, în baza căruia Administrația Vamală din Basarabia înapoia proprietarului obligațiunea asumată²¹. Dacă se întâmpla că din numărul locurilor comerciale indicate în certificat unele mărfuri lipseau, oficiile vamale de la Nistru indicau lipsa acestora atât în eticheta care era luată de la proprietarul mărfii pentru a fi expediată Departamentului comerțului exterior, cât și în certificatul eliberat acestuia pentru a fi prezentat la oficiile vamale de la Prut și Dunăre. Dacă în oficiile vamale de la Nistru mărfurile erau aduse fără etichetă, din considerentul că fuseseră aduse în Basarabia până la adoptarea acestui Regulament, importul lor în Rusia era permis doar în baza achitării depline a taxei vamale conform tarifului²².

Regulamentul permitea importul mărfurilor străine prin Basarabia în Rusia doar persoanelor ce aveau dreptul la comerțul exterior. Pentru importul pe mare, prin Basarabia în Rusia, mărfurile străine puteau fi importate doar prin portul dunărean Reni, în acel temei ca și mărfurile importate prin oficiile vamale Sculeni și Noua Suliță și cu respectarea strictă a condițiilor tarifului²³.

Regulamentul stabilea termenul transportării mărfurilor din vămile basarabene în cele ruse de la Nistru: din oficiul vamal Sculeni în cel de la Dubăsari și Movilău – 12 zile; din Reni în Dubăsari

– 19 zile, iar în Movilău – 29 zile, din Noua Suliță în Dubăsari – 23 zile, iar în Movilău – 18 zile²⁴.

Compartimentul doi al Regulamentului cu privire la comerțul cu Basarabia din 17 februarie 1825 se referă la exportul mărfurilor din Basarabia în Rusia. Conform Regulamentului, mărfurile din Basarabia indicate în buletin cu litera „A” erau permise pentru export în Rusia fără nici un obstacol, fără certificate și fără plata taxei vamale, prin toate oficiile și punctele vamale situate între Basarabia și Rusia²⁵.

În lista mărfurilor destinate pentru exportul în Rusia fără plata taxei vamale și fără certificate au fost introduse acele mărfuri, care nu erau solicitate pe piața internă rusă și erau exportate în cantități neînsemnate (Мунтян 1971, 273). Din ele făceau parte produsele agricole: cerealele, crupele, semințele de in și cânepă, inul și cânepa, legumele și fructele etc.; produsele zootehnice: lâna, pieile și părul aspru neprelucrat, carnea proaspătă și afumată, mezelurile, seul, laptele etc.; peștele proaspăt și icrele; obiectele de meșteșugărit și de artizanat: cazmalele, coșurile, funiile, cărbunele de lemn, cărămida, țigla, obiectele de olărit, varul, lutul, nisipul, vasele din lemn etc.

În schimb, mărfurile din Basarabia, indicate în buletin cu litera „B”, puteau fi exportate în Rusia în baza certificatelor eliberate de guvernul regional, prin care se confirma că aceste mărfuri sunt produse în ținut. În certificat erau fixate, în amănunte, cantitatea și calitatea mărfii, greutatea sau mărimea ei, locul provenienței și de cine a fost produsă²⁶. Aceste mărfuri, cu excepția sării, vinului, țuicii din fructe și poamă, puteau fi exportate prin toate oficiile și punctele vamale de la hotarul dintre Basarabia și Rusia, fără nici un obstacol și fără plata taxei vamale. În cazul în care apăreau suspiciuni, marfa era stopată în vamă, iar autoritățile locale și chiar Departamentul comerțului exterior erau înștiințate despre aceste încălcări²⁷.

Sarea, vinurile, țuica din fructe și poamă de Basarabia puteau fi exportate în Rusia doar prin vămile de la Dubăsari și Movilău, în baza unui certificat special (ce atesta proveniența locală a mărfii) și după achitarea accizului²⁸. Prin urmare, Regulamentul din 17 februarie 1825 nu acorda locuito-

²⁰ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 23-24.

²¹ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 24 verso-25.

²² AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 25-25 verso.

²³ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 26.

²⁴ ANRM, F. 2, inv. 1, d. 984, f. 11 verso.

²⁵ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 26 verso.

²⁶ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 26 verso-27.

²⁷ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 27-27 verso.

²⁸ AISR, F. 560, inv. 4, d. 204, f. 27 verso-28.

rilor Basarabiei dreptul la exportul mărfurilor în Rusia, din considerentul că de dreptul comerțului pe întreg teritoriul imperiului beneficiau, conform reformei din 1824 a ghilldelor, doar negustorii de ghilda întâi și cei de ghilda a doua, pe când negustorii basarabeni nu erau împărțiți în gilde.

Compartimentul trei al Regulamentului din 17 februarie 1825 era dedicat importului mărfurilor ruse în Basarabia. El prevedea că toate mărfurile permise pentru export în baza tarifului din 1822 erau importate în Basarabia fără nici un obstacol și fără plata taxei vamale. Dreptul de a importa mărfuri ruse în Basarabia îl aveau negustorii ruși ce dispuneau de dreptul la comerț pe întreg teritoriu al imperiului, dar cu respectarea în Basarabia a particularităților locale privind comerțul²⁹.

Regulamentul din 17 februarie 1825 a lovit destul de puternic asupra exportului din Basarabia în Rusia a vinului și sării, mărfuri destul de solicitate pe piața internă rusă. Spre exemplu, exportul sării prin punctele vamale ale districtului Odesa (Maiaki, Parcani, Ovidiopol, Nikolaev și Herson) s-a redus de la 1670345 puduri în 1824 la 1011432 puduri în 1828 (Коммерческая 1825, № 9)³⁰.

Analiza izvoarelor de arhivă ne permite să concluzionăm că în perioada 1812-1830 în politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia pot

fi determinate convențional două perioade corespunzătoare, în fond, etapelor de integrare a provinciei în sistemul pieței interne ruse. Hotarul ce desparte aceste două perioade este adoptarea Regulamentului cu privire la comerțul cu Basarabia din 17 februarie 1825, care, concomitent, semnifică trecerea țarismului de la politica liberală la cea prohibitiv-protecționistă în comerțul Basarabiei cu guberniile interne ruse.

Regulamentul din 1825 s-a răsfrânt negativ asupra exportului mărfurilor din Basarabia în Rusia și a lovit puternic nu numai asupra acestei ramuri a comerțului, dar a afectat și dezvoltarea altor ramuri economice. După acordarea dreptului de a importa liber mărfurile ruse, Basarabia a devenit o piață avantajoasă pentru mărfurile de manufactură și fabrică rusă.

Regulamentul a influențat direct comerțul de import, micșorând substanțial importul mărfurilor industriale din țările europene și minimalizând pozițiile negustorilor străini – îndeosebi ale celor austrieci, pe piața basarabeană.

Regulamentul cu privire la comerțul cu Basarabia din 17 februarie 1825 este un argument elocvent al politicii colonial-comerciale a țarismului în Basarabia.

Bibliografie

- Limbajul 2002:** Limbajul comerțului (București 2002).
- Tomuleț 2002:** V. Tomuleț, *Politica comercial-vamală a țarismului în Basarabia și influența ei asupra constituirii burgheziei comerciale (1812-1868)* (Chișinău 2002).
- Киняпина 1968:** Н.С. Киняпина, *Политика русского самодержавия в области промышленности (20-50-ые гг. XIX в)* (Москва 1968).
- Коммерческая 1825:** *Коммерческая газета*, 31 марта, № 9 (Москва 1825).
- Мунтян 1971:** М.П. Мунтян, *Экономическое развитие дореформенной Бессарабии*. В сб.: *Ученые записки Кишиневского ун-та*, т. 117 (Ист.) (Кишинев 1971).
- О мануфактурной 1832:** *О мануфактурной и торговой промышленности в Молдавии, Валахии и Бессарабской области*. В сб.: *ЖМТ*, №1 (Санкт Петербург 1832).
- Прошин 1961:** Г.Г. Прошин, *Таможенный тариф 1819 года*. В сб.: *Исторические науки*, №4 (Москва 1961).
- ПСЗРИ 1824:** *Полное собрание законов Российской Империи, собр. I, т. XXXIX, 1824, №29739* (Санкт Петербург 1830).
- Страхова 1984:** Н.П. Страхова, *Тариф 1816 года во внешнеэкономической политике России*. В сб.: *Из истории культуры и общественной мысли народов СССР: Сборник научных статей* (Москва 1984).
- Страхова 1990:** Н.П. Страхова, *Тариф 1819 г. во внешнеполитических планах России*. *Вестник Московского ун-та. Сер. 8, история*, №3, Москва, 1990.

²⁹ Ibidem, f. 28 verso-29.

³⁰ ANRM, F. 134, inv. 3, d. 10, f. 3.

Priority directions in trade and customs policy of tsarism in Bessarabia in the first third of the 19th century

Abstract

In this article, based on archival documents and the published, the changes that have occurred in Russian commercial legislation of Bessarabia after its annexation to the Russian Empire are analysed. These changes were conditioned by the following economic and political circumstances:

1. After the Congress of Vienna, Tsarism fearing of diplomatic isolation, tends to bind all the countries participating in the congress with such a system of treaties and agreements, which would be excluded infringement of equilibrium of forces in Europe. The seek of allies, wish to retain the rapport of forces established in Europe and its prestigious role, the fear to find itself in diplomatic isolation made Tsarism become adept of free trade policy. To achieve this goal, Tsarism is forced to move from prohibitive custom tariff of 1810 to the liberal tariffs of 1816 and 1819 which reflected the principle of free trade established at the Congress of Vienna.
2. The tendency to promote free trade policy was reflected directly and over Bessarabia. After adoption of the customs tariff of 31 March 1816, in Bessarabia are adopted new legislative acts, which were generalized in the Council of Ministers decision of 28 November 1816, the purpose of which was to reorient Bessarabian trade from traditional European markets to Russian internal market and to prepare the ground for the inclusion of Bessarabia in the economic and political system of Russian Empire.
3. But the decision to obey free trade policy taken at the Congress of Vienna by European countries wasn't observed. Russia has proved to be the only country that acceded to the principle of free trade. From the adoption of liberal custom tariff in 1819 benefited Prussia, Austria and Poland. The new tariff has aroused a negative reaction from the Russian bourgeoisie, which was unable to face free competition from European goods and merchants. The price was an important test for the younger Russian industry, which despite all efforts could not reset, because trade policy did not meet the country's interests. This was shown directly on development of external commerce, whose balance, for the first time during many years, becomes negative.
4. Finding itself in the situation when the Russian economy was no longer able to withstand the principles of free competition, tsarism was forced to switch custom policy from liberalism to protectionism. As a result, on February 27th 1822 a new customs tariff was adopted, this time prohibitive, which came into force on March 12th that year. The new rates would help stabilize the Russian economy.
5. With the adoption in 1822 of the prohibitive tariff the period of relative liberalism in tsarist trade policy ends. Government circles in St. Petersburg convinced that the Russian economy is not able to observe the principle of "free trade", conducted partly in previous years. In its foreign custom and commercial policy tsarism is forced to return to the positions of protectionism, which would have to be maintained during the second quarter of the 19th century. The result of this policy is adoption of the "Regulation on trade with Bessarabia" on February 17th 1825.

Основные направления таможенно-торговой политике царизма Бессарабии в первой трети XIX века

Резюме

В статье на основе новых, а также опубликованных архивных документов анализируются изменения которые были внесены в российское коммерческое законодательство Бессарабии после ее аннексии Российской империи. Эти изменения были обусловлены следующими экономическими и политическими обстоятельствами:

1. После Венского конгресса, Санкт Петербург, опасаясь дипломатической изоляции, стремится связать все страны-участницы Конгресса такой системой договоров и соглашений, которые бы исключали нарушения баланса сил в Европе. Поиск союзников с тем чтобы сохранить соотношение сил, и свой престиж в Европе, и опасение оказаться в дипломатической изоляции привели, к тому что царизм становится сторонником либеральной политики. Для достижения этой цели, правительство вынуждено отменить таможенный тариф 1810 года, а вместо него принять новые либеральные тарифы, 1816 и 1819, отражавшие принципы свободной торговли, принятые на Венском конгрессе.
2. Тенденция к поощрению политики свободной торговли нашла отражение непосредственно и в отношении Бессарабии. После принятия таможенного тарифа 31 марта 1816, в Бессарабии, были приняты новые законы, которые были утверждены Постановлением Совета министров от 28 ноября 1816, целью которых являлась переориентация торговли с традиционными рынками Европы на внутренний российский рынок и подготовить почвы для включения Бессарабии в экономическую и политическую систему Российской империи.

3. Однако политика свободной торговли, принятое на Венском конгрессе в европейскими странами не соблюдалось. Россия оказалась единственной страной, присоединившейся к принципу свободной торговли. Принятием либеральных таможенных тарифов в 1819 году воспользовались Пруссия, Австрия и Польша. Новые тарифы вызвали негативную реакцию со стороны русской буржуазии, так как она не выдерживала конкуренции с иностранными купцами и товарами. Тарифы были серьезным испытанием для молодой российской промышленности, которая, несмотря на все усилия, не смогла противостоят европейской конкуренции, так как такая торговая политика не отвечала интересам страны, сказалось и на развитии внешней торговли, баланс которой впервые за последние годы, стал отрицательным.
4. В сложившейся ситуации, когда российская экономика оказалась не в состоянии следовать принципу свободной конкуренции, Санкт Петербург был вынужден переориентироваться с либеральной таможенной политики к протекционистской. В итоге 27 февраля 1822 был принят новый таможенный тариф, на этот раз запретительный, который вступил в силу 12 марта того же года. Новый курс имел целью стабилизировать российскую экономику.
5. Запретительный тариф, принятый в 1822 г., ставил последнюю точку в либеральной торговой политике царизма. Правительственные круги Санкт-Петербурга были убеждены, что российская экономика не в состоянии следовать принципам «свободной торговли», частично соблюдавшимся в предыдущие годы. Царская внешнеторговая политика, вынуждена была вернуться к позициям протекционизма, который был в силе в течение второй четверти XIX века. Результатом этой политики, стало принятие 17 февраля 1825 г. Положения о торговле с Бессарабией.

01.03.2010

Dr. hab. Valentin Tomuleț, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici 60, MD-2009, Chișinău, Republica Moldova.

Alexandru Bordian, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici 60, MD-2009, Chișinău, Republica Moldova.

